

අනුරාධපුර යුගයේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතු කෙරෙහි රාජකීය කාන්තාවගේ දායකත්වයේ ස්වරූපය පොළොන්නරු යුගය වන විටදී කෙබඳුවීද ? (ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය ඇසුරින් කෙරෙන අධ්‍යයනයකි)

පී.ජී.ආර්.ජේ.එන්. හර්ෂණී¹

සංකෙෂ්පය

ශ්‍රී ලාංකේය ඉතිහාසය තුළ වැදගත් අවධියක් වශයෙන් අනුරාධපුර යුගය සැලකේ. මන්දයත් ප්‍රථම රාජධානිය බවට අනුරාධපුරය පත් වන හෙයින් මෙන්ම සෑම අංශයකින්ම දියුණු සහත්වයක් හෙළිකරන ලද හෙයින්. විජය කුමරුගේ පැමිණීමත් සමඟ ලාංකීය ඉතිහාසය වෙනස් මඟකට යොමුවුණි. කෙසේදයත් විජය කුමරුට ලක් රජය ලබාදීමට කුවේණි නම් යක්ෂ ගෝත්‍රික කාන්තාව සහය දක්වා ඇත. ඉන් අනතුරුව රාජාභිෂේකයේදී ක්ෂත්‍රිය කුමරියකගේ අවධානය මතුවිය. රාජකීය කාන්තාවන් නිරන්තරව සිය ස්වාමියන් ආරක්ෂා කිරීමට ප්‍රයත්නය දැරූ බවත් ඇතැම් අවස්ථාවල දී රාජ්‍ය පාලනයෙන් සිය ස්වාමියා ඉවත් කර වෙනත් අය එම තනතුරට පත්කිරීමට කටයුතු කළ බවත් හෙළි වේ.

මෙම පර්යේෂණයේ අරමුණු වන්නේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලට කාන්තාවගේ දායකත්වය කුමන ආකාරයකින් සිදුවීද යන්නත්, රාජාභිෂේකයේදී කාන්තාවට හිමි වූ ස්ථානයත්, අනුරාධපුර යුගයේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලට රාජකීය කාන්තාවගේ දායකත්වය පොළොන්නරු යුගය වන විටදී කෙසේදැයි ද යන්නත් හෙළිකරගැනීමයි. මෙහිදී ක්‍රමවේදය වශයෙන් පර්යේෂණ මාතෘකාවට අදාළ ප්‍රාථමික සාහිත්‍ය මූලාශ්‍රය මෙන්ම ශිලා ලිපි ඔස්සේ කරුණු ඒකරාශී කරනු ලැබිණි.

පොළොන්නරු යුගයේ දී සෙනෙවියන්ගේ බලවත්වීම නිසා රාජකීය කතුන් සිහසුනට පත් කරලීම සිදු කළ බව පෙනීයයි. අනුරාධපුර යුගයේදී මෙන් නොව පොළොන්නරු යුගයේදී රාජකීය කතුන් කෙටිකලක් වුවත් සාර්ථකව පාලන කටයුතු කළ බව මූලාශ්‍රයවලින් හෙළිවේ. අනුරාධපුර යුගය ආරම්භයේ සිටම ක්ෂත්‍රිය කුමරියකගේ අවධානය රජුන් සතු වූ බවත් රාජකීය කතුන් පාලන කටයුතුවලදී වැදගත් තැනක් හිමි කරගත් බවත් අනුරාධපුර යුගයේ රාජකීය කතුන්ගේ දායකත්වය පොළොන්නරු යුගයේදී සෙනෙවිවරුන්ගේ බලවත්වීම හා ඇතැම් අවස්ථාවල දී ප්‍රබල පාලකයෙක් නොමැතිවීම නිසා පැවති වාතාවරණය අනුව බලයට පත් වූ බවත් අනුරාධපුර යුගයට වඩා පොළොන්නරු යුගයේදී රාජකීය කාන්තාවන්ගෙන් සැලකිය යුතු සේවයක් සිදු වූ බවත් අනාවරණය කරගත හැකි විය.

ප්‍රමුඛ පද : අනුරාධපුරය, පොළොන්නරුව, රාජකීය කාන්තාවන්, දේශපාලනය, රාජ්‍ය පාලනය හැඳින්වීම.

ලංකා ඉතිහාසය ගොඩනැගීමෙහිලා අනුරාධපුර යුගය ප්‍රධාන වේ. විජයාගමනයත් සමඟ ලාංකේය දේශපාලන වාතාවරණය කිසියම් වූ ආකාරයකට සකස් වන්නට වූ බව මූලාශ්‍රයවලින් පැහැදිලි වේ. ඒ කෙසේදයත් ක්ෂත්‍රිය කාන්තාවකට රාජ්‍ය පාලන කටයුතු කෙරෙහි පැවති අවස්ථාව වෙනසකට ලක්

¹ ඉතිහාස අධ්‍යයන අංශය, කැලණිය විශ්වවිද්‍යාලය, nisansalaharshani200@gmail.com

වීමයි. රජරට අවධියේ දී රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලට රාජකීය කාන්තාවගේ දායකත්වය කුමන ආකාරයකින් සිදුවීද යන්නත්, රාජාභිෂේකයේදී කාන්තාවට දේශපාලනික වශයෙන් හිමි වූ ස්ථානයත්, අනුරාධපුර යුගයේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලට රාජකීය කාන්තාවගේ දායකත්වය පොළොන්නරු යුගය වන විටදී කෙසේ සකස් වූයේ ද යන්නත් හෙළිකරගැනීම මෙම අධ්‍යයනයෙන් සිදුවිය.

අනුරාධපුර යුගයේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතු කෙරෙහි රාජකීය කාන්තාවගේ දායකත්වය.

අනුරාධපුර යුගයේ සිටම රාජකීය කාන්තාවන් දේශපාලන අංශයෙහිලා කැපීපෙනෙන බව කරුණු විමසීමේදී පැහැදිලි වේ. කෙසේදයත් ඕනෑම සමාජයක කාන්තාව වනාහි වැදගත් වූ සාධකයකි. ලාංකීය ඉතිහාසය තුළ ද කැපීපෙනෙන රාජකීය කාන්තාවන් රැසක් පිළිබඳව තොරතුරු හෙළිකරගත හැකිය. අනුරාධපුර යුගයේ රාජකීය මෙහෙසියන් පිළිබඳව අවධානය යොමුකිරීමේදී පැහැදිලි වන්නේ රාජකීය කාන්තාවන් පිළිබඳව මූලාශ්‍රයවල වැඩි වශයෙන් සඳහන් නොවන බවයි. එනමුත් අනුරාධපුර යුගය ආරම්භයේ සිටම රාජකීය මෙහෙසිය රාජ්‍ය පාලන කටයුතු උදෙසා අත්‍යවශ්‍ය වූ බවක් කරුණු විමසීමේදී පෙනීයයි.

විජයාගමනයත් සමඟ විජයට ලක්දිව පාලන කටයුතු ලබාගැනීම උදෙසා කුවේණි නම් යක්ෂ ගෝත්‍රික කාන්තාව බෙහෙවින් සහයෝගය දැක්වූබව මහාවංසය තුළින් හෙළිවේ.

‘තසසා සුත්වා තථා කත්වා සබ්බෙ යකෙබ් අසාතස්

සයමපි ලඛවිජයො යක්ඛරාජපසාධනං’

(ම.ව.,7:37)

කුවේණිය විසින් විජයට ලංකා රාජ්‍යය ලබාගැනීමට සහය ලබාදුන්න ද අනතුරුව කුමරුගේ අමාත්‍යවරුන් විසින් විජයව අභිෂේක කරවීම උදෙසා කටයුතු කරන්නට විය. නමුත් මෙහිදී ගැටලුව වූයේ කුවේණිය යක්ෂ ගෝත්‍රික කතක් වීමයි. මන්දයත් අභිෂේක කරවීමට නම් ක්ෂත්‍රිය කුමරියක් සිටිය යුතුවීමයි. රාජත්වයේදී රාජාභිෂේකය මුඛ්‍ය විය. විජය කුමරු ක්ෂත්‍රිය කන්‍යාවක් නොමැතිව අභිෂේකවීමට අකැමැති වූ බව මහාවංසයෙන් පෙනීයයි (ම.ව.,7:47). මෙම අවස්ථාවේදී මදුරාපුර පඩි රජුගේ දියණියව මෙරටට ගෙන්වා විජයහට සරණපාවා දී අභිෂේක කටයුතු සිදුකර ඇත.

‘සබ්බා තා ලද්ධසකකාරා කඤ්ඤයො ච යථාරහං

රාජාරහෙ ච හත්ථසසරථපෙසසියකාරකෙ.....’

(ම.ව.,7:56)

මින් පැහැදිලිවන්නේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලදී ක්ෂත්‍රිය කුමරියකගේ දායකත්වය විජයාගමනයත් සමඟ මෙරට තුළ ආරම්භ වන්නට ඇති බවයි.

මදුරාපුර බිසවට දරුවන් නොසිටි අතර එහිදී කුවේණියගේ දරුවන් වූ ජීවහත්ථ සහ දිසාලාහට විජයගෙන් පසුව රාජත්වය හිමිනොවීය. මන්දයත් ක්ෂත්‍රිය කුමරියකගේ දරුවෙකුට පමණක් රාජත්වය හිමිවිය යුතුය යන න්‍යාය පුරාණයේ පටන්ම පැවති හෙයිනි. මෙහිදී විජය විසින් සිය මලණුවන් වූ සුමිත්තට මෙරට රාජත්වය ලබාගන්නා ලෙසට දන්වමින් හසුන්පතක් යවා තිබේ. ඊට අනුව සුමිත්තගේ

පුත් පණ්ඩුවාසදේව ලක්දිවට පැමිණ ඇත. එතුමාට ද රාජත්වයට පත්වීමෙන් පසුව අභිෂේකවීම උදෙසා ක්ෂත්‍රිය කුමරියකගේ අවශ්‍යතාවය මතුවිය. මෙහිදී හද්දකච්චානා නම් වූ පණ්ඩුශාකා රජුගේ දියණිය ඇතුළු පිරිස ලක්දිව ගෝණගාමක පටිටනට ගොඩබැස ඇත. මේ පිළිබඳව ආරංචි වූ පවුළුසේදෙව් කුමරුගේ ඇමතිවරුන් විසින් ඇයව රජුට භාර කර තිබේ. එහිදී හද්දකච්චානා කුමරියව තම මෙහෙසිය බවට පත් කරගෙන ඇත

‘තං පණ්ඩුවාසවෙං තෙ අමච්චා සුදධබුදධිනො

රජෙජ සමභිසිඤ්චිංසු පුණණසබ්බමනොරථං’

(ම.ව.,8:27)

මේ තුළින් ද මනාව පෙනීයන්නේ ඕනෑම ක්ෂත්‍රියෙකුට රාජත්වයට පත්විය හැකි වුවත් ක්ෂත්‍රිය මෙහෙසියක් නොසිටීමෙන් අභිෂේක වීමට නොහැකි වූ බවයි.

පණ්ඩුකාභය රාජ්‍ය කාලය ගත්විට පණ්ඩුකාභය කුමරු රාජත්වය ලබාගැනීමට තම මාමාවරුන් සමඟ සටන් කිරීමට යන අවස්ථාවේදී එතුමාට පාලි නම් වූ සිය මාමාගේ දියණිය හමු වූ බවත් එම අවස්ථාවේදී ඇයව සරණපාවා ගැනීම කෙරෙහි පණ්ඩුකාභය කුමරු තුළ අදහසක් ඇති වූ බවත් මහාවංසයෙන් ගම්‍ය වේ.

‘නානි දිස්වා රාජපුතො සරිත්වා දිජභාසිතං

මහෙසීභාවයොගගා මෙ කඤ්ඤ ලදධා’ති තුසසී සො’

(ම.ව.,10:37)

ස්වර්ණපාලි නම් වූ ඇය ක්ෂත්‍රිය වංශික විය. ඒ වනවිටත් ක්ෂත්‍රිය කාන්තාවක් මෙහෙසිය කරගත යුතු බවට මතයක් පැවති බව ඔහුට පූර්ව පාලකයන්ගේ ක්‍රියාකලාපය ඔස්සේ පෙනීයයි. එහෙයින් ඔහු ඇයව සරණපාවා ගන්නට ඇති බව සිතීමට පුළුවන. ඉන් විශද වන්නේ ක්ෂත්‍රිය කුමරියක් පමණක් පාවා ගැනීම පිළිබඳව පණ්ඩුකාභය කුමරු තුළ ද අවබෝධයක් පැවති බවත් ඒ අනුව ඔහු ක්‍රියා කළ බවත් ය.

එසේම මුට්ඨිව රාජ්‍ය කාලය ගත් කල්හි එතුමාගේ බිසව පිළිබඳව මූලාශ්‍රයවල සඳහන් නොවුණ ද එතුමා ද ක්ෂත්‍රිය කුමරියක් විවාහ කරගෙන සිටින්නට ඇති බව ඔහුට හිතෙනම් වූ පුතුවන් දසදෙනෙක් හා කුලයට සුදුසු වූ දියණියන් දෙදෙනෙක් ද වූ බව සඳහන් වීමෙන් පෙනේ.

‘තසස පුතො දසා’හෙසුං අඤ්ඤමඤ්ඤහිතෙසිනො

දුළෙ ධිතා චා’නුකුලා කුලානුවඡ්චිකා අහු’

(ම.ව.,11:5)

ඒ තුළින් පෙනීයන්නේ ද කුලයෙන් උසස් කතක් මෙහෙසි බවට පත්කරගෙන සිටින්නට ඇති බවය.

දේවානම්පියතිස්ස රජු පළමුවරට අභිෂේක වී සිටිය ද අශෝක රජු සමඟ ඇති කරගත් නොදුටු මිත්‍රත්වය හේතුකොටගෙන නැවත වරක් අභිෂේක විය. මෙහිදී අශෝක රජු විසින් දෙවනපෑතිස් රජුට එවන ලද අභිෂේක උපකරණ අතර ක්ෂත්‍රිය කන්‍යාවක් ද විය.

‘අනොතතෙතාදකඤ්ඤවට ගඛගාසලිලමෙව ච

සඛබඤ්ඤව තන්දියාවටට වඩසීමානං කුමාරිකං’

(ම.ව.,11:30)

මෙහිදී රජු නැවත වරක් අභිෂේක වී ඇත. ඒ තුළින් ද පැහැදිලි වන්නේ ක්ෂත්‍රිය කාන්තාව රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලදී වැදගත් වූ බවයි.

එසේම දෙවනපෑතිස් රජුගේ සොහොයුරෙකු වූ මහානාගගේ බිසව අනුලා නම් වූ බව මූලාශ්‍රයවලින් හෙළිවේ.

‘කණ්ටධසෙසාපරාජසස මහානාගසස ජාසිකං

වසනතීං රාජගෙහෙ’ව පකෙකාසාපෙසි වා’නුලං’

(ම.ව.,14:56)

එසේම අනුලා දේවිය පන්සියයක් ස්ත්‍රීන් සමඟ සකෘදාගාමී තත්ත්වයට පත් වූ අතර පසුව පසුකාලීනව පැවිදි බවට ඇත. දෙවනපෑතිස්ස රජුගේ බිසව සිය පුත්‍රයාට රාජත්වය ලබාදීම උදෙසා රජුගේ සොයුරු මහානාගව මරාදැමීමට කුමන්ත්‍රණය කර ඇත. මන්දයත් මෙකල සහෝදරයාගෙන් සහෝදරයාට රාජත්වය උරුම වූ හෙයිනි. රාජ මෙහෙසියට රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලට සෘජුවම මැදිහත්වීමට අවස්ථාවක් හිමිනොවූ බව මින් පෙනීයයි. මහානාග කුමරු පළායාමේදී ඔහුගේ බිසව ද රැගෙන ගිය බව සඳහන්වීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ මෙහෙසිය එවක වැදගත් ලෙස සැලකීම ඊට හේතුවන්නට ඇති බවයි.

‘.....යුව රජ තෙමේ එයින්ම ඇතොවුරන් හා බල වාහන සමග සිය දේහය රක්නට රුහුණ බලා ගියේය. ඒ යුව රජ ගැබ් ගත් මෙහෙසි තොම යටාල වෙහෙර දී පිතෙකු වැදුවා.....’

(ම.ව.,22:6,7)

මහානාග රජුගෙන් ආරම්භ වූ රෝහණ රජ පෙළපත ගත්කල එහිදී ද රාජකීය මෙහෙසියට කිසියම් වූ උසස් තත්ත්වයක් හිමිව තිබූ බව මූලාශ්‍රය ඔස්සේ අනාවරණය කරගත හැකිය. කාවන්තිස්ස රාජ්‍යය සමය වන විටදී රෝහණය තුළ ගිරි, සේරු, සෝම, ලෝණ වශයෙන් ප්‍රාදේශීය රාජධානි කීපයක් විය. මෙකී ප්‍රාදේශීය රාජධානිවල පවා ප්‍රාදේශීය රජුන් සිය මෙහෙසිය කෙරෙහි අවධානය යොමු කරන ලද බවත් ඇයට ද රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලදී යම්කිසි බලවත් බවක් පැවති බවත් ගම්‍ය වේ.

කෙසේදයත් කැලණියේ සිව රජුගේ බැනනුවන්හට කාවන්තිස්ස රජුගේ නැගණිය වූ සෝම දේවිය විවාහ කරදුන් අතර ඔවුන් ගිරි නුවර වාසය කර ඇත. ගිරි අභය රජු හා ගැමුණු කුමරු අතර ජාතිය පිළිබඳ විවාදයක් ඇති වූ බවත් එවිට අභය විසින් සෝම දේවිය ද සමඟ ගිරි නුවර අකහැර සිය මිත්‍ර වූ සේරු නුවර සිව රජු වෙත බල සේනා ද රැගෙන පිටත්ව යන ලද බවත් වේ.

‘.....කාවන්තිස්ස රජහුගේ ඔහු වූ සෝමදේවී නම් රාජ කුමාරකාවකමහ පෙරහරින් ගෙනවුත් පාචා දී අහස රාජ කුමාරයන් ගිරි නුවර වාසය කරවූයේ ය.....’

(සිංහල ධාතුවංසය, 2012:488)

‘.....සෝමදේවී නම් වූ බිසව හා සමග සිවුරග සෙනග ගෙන ක්‍රමයෙන් යන්නෝ.....’

(සිංහල ධාතුවංසය, 2012:499)

ගිරි අහස රජු විසින් සිව රජුගේ උපකාරය ඔස්සේ සිය මෙහෙසියගේ නාමයෙන් පිහිටුවාගත් නුවර ‘සෝම නුවර’ නම් වූ බව තවදුරටත් ධාතුවංසයේ සඳහන් වේ (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:501).

යටාලතිස්ස රජු ගත්කල එතුමාගේ මෙහෙසිය පිළිබඳව මූලාශ්‍රයවල සඳහන් නොවේ. ගෝඨාභය රජුගේ මෙහෙසිය පිළිබඳව ද මූලාශ්‍රයවල සෘජුවම සඳහන් නොවේ. එනමුත් ගෝඨාභය රජු චන්ද්‍රාල කාන්තාවක් සමඟ විවාහ වී සිටි බවට ධාතුවංසය ඉඟියක් සපයන බවට අයි.ඩී. ජයසිංහ මහතා පවසයි (ජයසිංහ, 1966:117). මෙහිදී ඔහු විසින් සාක්ෂි වශයෙන් දක්වනුයේ කාවන්තිස්ස රජු දවස ගැමුණු කුමරු හා ගිරි අහස අතර ජාති සම්බන්ධයෙන් ඇති වූ විවාදයයි (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:499). ඔහුගේ මතය විමසීමේ දී ගෝඨාභය රජු ඇතැම්විට චන්ද්‍රාල කාන්තාවක් සරණපාවා ගෙන සිටි බවත් එය හුදෙක්ම දසබෑ රජුන් සමඟ ගැටලුකාරී වාතාවරණයක් ඇති වන්නට හේතු වූ බවත් අනුමාන කළ හැකිය.

මෙකී විවාහය, ගෝඨාභය විසින් දසබෑ රජදරුවන් මරා දැමීමට තරම් ප්‍රබල වී ඇත්තේ එවක අගබිසවට රාජ්‍යය පාලන තුළ හිමිව තිබූ සුවිශේෂී ස්ථානය නිසා බවට ද සිතිය හැකිය. අගබිසවට සමාජයෙහි කෙතරම් වැදගත් තැනක් හිමිව තිබුණේ ද යන්න ගිරි අහස විසින් සිය අගබිසව වූ සෝම දේවියගේ නමින් නුවර ඉදිකිරීම තුළින් පැහැදිලි වේ (සිංහල ධාතුවංසය, 2012:501). එමෙන්ම කාවන්තිස්ස රජුගේ ඇවෑමෙන් සද්ධාතිස්ස තම මව් බිසවත් හස්තිරාජයාත් රැගෙන දීඝවාපියට ගිය පසු මව සහ ඇතු ලබාගැනීමේ අරමුණින් ගැමුණු - තිස්ස කුමාරවරු අතර අරගලයක් ද ඇති විය. මේ තුළින් ද ගම්‍ය වන්නේ රාජ්‍යයක අගමෙහෙසියහට ද සුවිශේෂී බලයක් හිමිව තිබූ බවයි.

කැලණිතිස්ස රජුගේ දියණිය වූ විහාරමහාදේවිය ගත් කල ඇය පසුකාලීනව කාවන්තිස්ස රජුගේ අගමෙහෙසිය බවට පත්විය. මොවුන් සම කලයෙහි බව සිහළවත්ථුප්පකරණයෙන් හෙළිවේ.

“රජකුල දෙකෙහි උපන් පෙරවාසනා ඇති, පින්වත්, මහේසාකාය වූ ඒ දෙදෙන එකට වැඩුණහ. රජකුලයේ සම්පතින් වැඩෙමින් තරුණවියට පත් ඒ දෙදෙන අන්‍යෝන්‍ය සම්බන්ධයට පමුණුවන ලදහ”

(සිහළවත්ථුප්පකරණය, 2006:113)

විහාරමහාදේවිය වූ කලී රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලට සිය ස්වාමියාට මහත් සේ උපකාර කළ ස්ත්‍රියකි. කාවන්තිස්ස රජුගේ මරණින් පසු ඇය සිය වැඩිමල් පුතු වූ දුටුගැමුණු කුමරුට යුධ කටයුතුවලට සහයෝගය දක්වා ඇත. තිත්ථම්බ නම් වූ මහත් බල ඇති ද්‍රවිඩයා සමඟින් යුද්ධ කරන විටදී විහාරමහාදේවියගේ උපායකින් ඔහුව අල්ලාගෙන ඇත.

‘.....තිත්ථම්බ නම් වූ මහත් බල ඇති කෘතහස්ත වූ දෙමළා යුද්ධ කෙරෙමින් සාර මසෙකින් මෑණියන් දක්වා ඒ උපායෙන් අල්වා ගත්තේය.....’

(ම.ව.,25:8-10)

ඇය දුටුගැමුණු - එළාර යුද්ධයේ දී සිය පුත්‍රයාගේ උපදේශිකාව ලෙස කටයුතු කරමින් මවක සතු යුතුකම් මැනවින් ඉටු කළාය. යුද්ධ ජයග්‍රහණය සඳහා ඇ ඉටු කළ මෙහෙවර පිළිබඳ මහාවංසයේ සඳහන් වන්නේ මෙසේය.

“දුටුගැමුණු රජ තෙමේ මෑණියන් හා මන්ත්‍රණය කොටගෙන ඒ බිසවුන් උපායෙන් දෙතිස් බලකොටුවක් කරවීය.....”

(ම.ව.,25:55,56)

රාජ්‍ය පාලනයේදී අනුගමනය කළ යුතු උපක්‍රම පිළිබඳව විහාරමහාදේවිය තුළ කිසියම් අවබෝධයක් තිබූ බව ඒ තුළින් මනාව පැහැදිලි වේ.

එසේම ක්ෂත්‍රිය රජු විසින් විවාහ කරගත යුත්තේ ක්ෂත්‍රිය කුමරියක් යන්න දැඩිව එවක සමාජයේ පැවති පිළිගැනීම බව සාලි කුමරු අසෝකමාලාව විවාහ කරගැනීම හේතුවෙන් ඔහුට රාජත්වය අහිමි වූ බව සඳහන්ව තිබීමෙන් පැහැදිලි වේ.

‘....හේ ඉතා ලාවනය රූ ඇති වණ්ඩාලියක් කෙරෙහි ඇලුනේ ය. පූර්ව ජාතියෙහි සම්බන්ධ වූ ඒ අශෝකමාලා දේවිය රූපත් බැවින් අතිශයින් ප්‍රිය කරන්නේ රජය නොම පැතීය.....’

(ම.ව.,33:3)

අනුරාධපුර යුගයේ මේ වනවිටදී රාජ මෙහෙසිය රාජ්‍ය පාලනයේදී ක්ෂත්‍රිය මෙහෙසියක් රජුට සිටීම අනිවාර්ය අංගයක් වූ බව ඉහත කරුණු අනුව මනාව පෙනීයයි.

වළගම්බා රජු විසින් සිය සොයුරු බල්ලාටනාගගේ බිසව වූ අනුලා දේවිය පසුකාලීනව විවාහ කරගෙන තිබේ.

‘....ඒ කුමරුණු මෑණි වූ අනුලා දේවියත් බිසව් කොට ගත්තේ ය.....’

(ම.ව.,33:36)

එසේම මෙතුමාගේ අගබිසවක් වශයෙන් සෝමා දේවිය සැලකේ. වළගම්බා රාජ්‍ය කාලයේ දී සත් ද්‍රවිඩ ආක්‍රමණය එල්ල වූ අතර එහිදී රජු ඇතුළු පිරිස පළායන්නට විය. මෙම අවස්ථාවේදී රජු ඇතුළු පිරිස පලා ගිය රථයේ සැහැල්ලු බව උදෙසා යහපත් සිළුමිණක් දී මිහිපති තෙමෙ සෝමා දේවිය ඇයගේ අනුමැතියෙන් බැස් වූ බව මහාවංසයේ සඳහන් වේ (ම.ව.,33:47,48). එහිදී එක් ද්‍රවිඩයෙක් විසින් රජුගේ අගමෙහෙසියව ගෙන ගොස් ඇත (ම.ව.,33:56,57, රාජාවලිය, 1997:190). සිය ස්වාමියා ආරක්ෂා කරලීමේ අභිප්‍රාය සෝමා දේවිය තුළ පැවති බව ඒ තුළින් පෙනීයයි. ඇයගේ මෙම ක්‍රියාකලාපය හේතුවෙන් පසුකාලීනව නැවත රාජත්වයට පත් වූ වළගම්බා රජු විසින් සෝමා දේවිය ගෙන්වා පෙර වූ පරිද්දෙන් සිය තනතුරෙහි පිහිටුවා එම බිසවගේ නාමයෙන් යුක්තව සෝමාරාමය කරවා ඇත.

‘....ඒ රජ තෙමේ සෝමා දේවිය ගෙන්වා යථා ස්ථාන සංඛ්‍යාත වූ සිය තනතුරෙහි පිහිට විය. ඒ බිසවුන්ගේ එම නම් කොට සෝමාරාමය කරවීය.....’ (ම.ව.,33:86)

රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලදී රාජකීය බිසවගේ තත්ත්වය වැදගත් වූ බව මෙමගින් මනාව පෙනීයයි.

අනුරාධපුර යුගයේ මෙරට සිංහාසනයට පත් පළමු කාන්තාව වශයෙන් අනුලා බිසව බව මූලාශ්‍රය තුළින් හෙළිවේ. අය වූ කලී විෂම අදහස් ඇති තැනැත්තියෙකු බව මහාවංසයෙන් පැහැදිලි වේ.

‘.....වොරනාග බිසව විසම අදහස් ඇති අනුලා දේවී බලතා කෙරෙහි ඇළුණු සිත් ඇත්තී විස දී විසම ක්‍රියා ඇති.....’

(ම.ව.,34:15,16)

ඒ අනුව අනුලා දේවිය බලතා කෙරෙහි සිත් ඇතිව වෝරනාග රජුව විෂ දී මරා දමා රජය බලතාට ලබාදුන් බව පෙනේ. එසේම සිව නම් වූ දෙටු දොරපල් බලත් තෙමේ ද අනුලාව මෙහෙසිය කොට ගෙන දෙමසකට අධික අවුරුද්දක් ඒ නුවර රජය කරවා ඇත. ඊට අමතරව අනුලා බිසව වටුක නම් වූ දෙමළා කෙරෙහි ද බැඳී විෂ දී සිව මරා දමා වටුකව රාජ්‍යයට පමුණුවා ඇති බව සඳහන් ය. වටුක ද දෙමසක් අධික අවුරුද්දක් පාලන කටයුතු සිදුකර තිබේ.

පසුව අනුලා බිසව විසින් දරකැටියා දැක ඔහු කෙරෙහි සිත් ඇති වී වටුකව මරා දරකැටියාව බලයට පත් කර ඇත. මෙහිදී දරකැටිතිස් විසින් අනුලාව මෙහෙසිය කරගනිමින් එක් මසක් අධික අවුරුද්දක් රාජ්‍ය පාලන කටයුතු මෙහෙයවා තිබේ. කල්යාමත් සමග අනුලා බිසව නීලිය නම් දෙමළ පෙරෙවි බමුණා කෙරෙහි රාගයෙන් ඇලී ඔහු හා සහවාසයට කැමැති හෙයින් දරකැටිතිස් රජුව මරා නීලියට රාජ්‍ය පවරා දී ඇත. නීලිය අනුරාධපුරයේ මාස සයක් රජ කර වූ බව සඳහන් ය. මූලාශ්‍රයවලට අනුව නීලියව මරා අනුලා දේවිය විසින් සාර මාසයක් රජය කර වූ බව වේ.

‘.....අනුලා නාම සා ඉත්ථී හනිච්චා ජනරුත්තමෙ

චතුමාසං තම්බපණ්ණිමිහි ඉස්සරිය අනුසාසි සා.....’

(ම.ව.,34:27)

.... අනුලා නම් ඒ ස්ත්‍රී තොමෝ රජුන් සදෙනෙකු නසා තාමුපර්නිද්වීපයේ සිවු මසක් රිසි සේ රාජ්‍ය විවෘල....’

(වංසනිප්පකාසිනී, 2001:504)

රාජාවලියට අනුව කුඩාතිස්ස රජු තුන් අවුරුද්දක් රාජ්‍ය කළ බවත් අනුලා විසින් වස දී සුරත්, මුකවෙට්ටි, ප්‍රොහිත යනාදීන්ට බලය ලබාදී අනතුරුව තමා සිව් මසක් රාජ්‍ය කළ බවත් වේ.

‘.....අගබිසව ඒ රජ වස දී මරා සුරත් කියන ඇමතියා ලවා එක් අවුරුද්දක් රාජ්‍යය කෙළේය. ඔහු වස දී මරා මුකවෙට්ටි දෙමළා ලවා එක් අවුරුද්දක් රාජ්‍යය කෙළේය. ඔහු වස දී මරා ප්‍රොහිත බමුණා ලවා එක් අවුරුද්දක් රාජ්‍යය කෙළේය. ඔහු වස දී මරා තොමෝ සාර මසක් රාජ්‍යය කෙළේය.....’

(රාජාවලිය, 1997:191)

මකලන්තිස්ස නම් වූ මහාවූලික රජුගේ දෙවන පින් වූ අනුලා දේවියට බියේ පලාගොස් පැවිදිව සිට සුදුසු කල නැවත පැමිණ ඇයව මරා රාජත්වයට පත්ව තිබේ (ම.ව.,34:28,29). මින් හෙළිවන වැදගත්

කරුණක් වන්නේ අනුලා දේවියට ඒ වනවිටදී කිසියම් වූ දැඩි බලයක් පැවති බවයි. එහෙයින් සුදුසු කාලය එනතුරු සිට ඇය මරාදැමීමට කටයුතු කරන්නට ඇති බව සිතිය හැකිය. අනුලා බිසව විසින් මෙලෙසට කාමාශාව පදනම් කරගනිමින් පමණක්ම නොයෙක් පුද්ගලයන් කෙරෙහි යොමු වූ බව ප්‍රකට වුවත් ඇතැම්විටදී ඇය විසින් බලවතුන් ලෙසට විවිධ පුද්ගලයන් පත් කරන්නට ඇත්තේ ඇයට එල්ල වූ තර්ජන හමුවේ සිය ආරක්‍ෂාව වඩාත් තහවුරු කරගැනීමේ අභිප්‍රායෙන් වන්නට ඇති බවට ද අනුමාන කළ හැකිය.

රාජකීය බිසවක් වශයෙන් අනුලා දේවිය ඇය රාජත්වයට පත් වූ කාලවකවානුව තුළදී හෝ ඇය විසින් බලය අත්පත් කරදුන් පුද්ගලයන් පාලන කටයුතු කරන ලද කාලයේදී ආගමික, සාමාජීය, ආර්ථික යන අංශවලින් දියුණුවක් ඇති වූ බවක් මූලාශ්‍රයවලින් පෙන්නුම් නොකෙරේ. නමුත් දේශපාලනික වශයෙන් ප්‍රබලත්වයක් ඇය සතු බවත් ඊට එරෙහිව කටයුතු කිරීමට අන්‍යයන් කටයුතු නොකළ බවත් යනාදිය ඇතැම් කරුණු අනුව පැහැදිලි වේ.

අනුරාධපුර යුගයේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතු කෙරෙහි මූලිකත්වයෙන් කටයුතු කරන ලද තවත් රාජකීය කාන්තාවක් වශයෙන් සීවලී බිසව සඳහන් කළ හැකිය. මූලාශ්‍රය රජුගෙන් අනතුරුව එතුමාගේ නැගණිය වූ ද ආමණ්ඩ රජුගේ දියණිය වූ සීවලී කුමරිය රාජත්වයට පත්ව ඇත. නමුත් ඇයට රාජ්‍ය පාලන කටයුතු කරගෙනයාමට හැකිව ඇත්තේ සීවී මසක් පමණක් බව මහාවංසයෙන් පෙනීයයි.

'.....මූලාශ්‍රය රජු ඇවෑමෙන් ඒ රජු නැගෙනී වූ ආමණ්ඩ රජ දූ වූ සීවලී කුමරිය සාර මසක් රජය කරවී.....'

(ම.ව.,35:13,14)

දීපවංසය තුළ ද සීවලී බිසව විසින් මාස හතරක් රාජ්‍ය පාලන කටයුතු සිදුකරන ලද බව සඳහන්ව තිබේ (දී.ව.,21:39).

මෙතරම් කෙටි කාලයක් පාලන කටයුතු කිරීමට සිදුවූයේ ආමණ්ඩගාමිණී රජුගේ බැණූ වූ ඉලනාග විසින් සීවලී කුමරියගෙන් රාජ්‍ය පැහැරගෙන රාජත්වයට පත් වූ හෙයිනි. සීවලී කුමරියව දීපවංසය තුළ රේවතී නමින් හඳුන්වා තිබේ.

'සීවලී නාම සාදෙවී රෙවතී ඉති විසසුතා

වතුමාස මකා රජජං ධීතා ආමණ්ඩ රාජනෝ'

(දී.ව.,21:39)

පූජාවලිය තුළ ද සිංහවල්ලි නමින් හඳුන්වා දී ඇත්තේ සීවලී කුමරිය යැයි කරුණු අනුව ගම්‍ය වේ.

'.....ඔහු නං සිංහවල්ලි නම් බිසෝ සාරමසක් රජය කළාය. අමඬගැමුහු රජහු බැන එළන්නා මහරජ ඇය තමහට බිසෝ කොට සහවුරුද්දක් රජය කළේය.....'

(පූජාවලිය, 1986:775)

කෙටිකලක් වුවත් අනුරාධපුර යුගයේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවල නියැළුණු රාජකීය කුමරියක් වශයෙන් සිවිලි කුමරිය වැදගත් වේ. සිවි මාසයක් වුවත් ඇයට පාලන කටයුතු කරගෙනයාමට හැකියාව ලැබුණේ රාජකීය වශයෙන් එවක සමාජය තුළ හිමිව තිබූ ගෞරවය, බලය හේතුකොටගෙන බව සිතීමට පුළුවන.

වසභ රජු විසින් සිය මයිල්ගේ බිරිඳ වූ මෙන්තා නම් වූ බිසව සිය අගමෙහෙසිය බවට පත්කරගන්නා ලද බව සඳහන් ය.

'.....පූර්වෝපකාරී වූ මෙන්තා නම් වූ මයිල් බිරින්දෑ ඒ වසභ රජ තමහට අග මෙහෙසුන් කෙළේයි.....'

(ම.ව.,35:70)

මහාවංසයේ සඳහන් ආකාරයට වසභ රජුගේ ප්‍රසිද්ධ වූ බිසව බෝ මළවෙහිම සිත්කළ වූ වෘත්ත නම් වූ සෑ ගෙයක් කරවන ලද බව වේ (ම.ව.,35:90,91). ඒ තුළින් ද ගම්‍ය වන්නේ රාජකීය කාන්තාවන්ට ආගමික කටයුතුවල නිරතවීමේ අවස්ථාව හිමිව තිබූ බවයි.

ඊට අමතරව රාජකීය දියණියක් රාජ්‍ය පාලනයේදී රජවරුන් විසින් සරණපාවා ගැනීම වැදගත් වූ බව තවදුරටත් විශද වන අවස්ථාවක් වශයෙන් වසභ රජුගේ පුත්‍රයා වූ වංකනාසිකතිස්සහට ශුභ රජුගේ දියණියව සරණපාවා දීමට වසභ රජු කටයුතු කරලීම දැක්වීමට පුළුවන (ම.ව.,35:101-111).

'.....රජතෙමේ ඇය ගෙන්වන්නට පටන් ගත. එකල උළු වඩු තෙමේ ඇය තමා රජ දූ බැව් කිය. එසේම කම්බලාදියෙන් ශුභ රජහු දූ බැව් හැඟවීය. රජ තෙමේ තුටු වූයේ මනා කොට කෘත මංගලය විධි ඇති ඇය පුත්‍රයාහට පාවා දුන්නේය.....'

(ම.ව.,35:109-111)

එසේම රාජකීය බිසවගේ බස් අනුව රජුන් කටයුතු කළ බව ද හෙළිකරගත හැකිය. එහිලා නිදසුනක් වශයෙන් ගජබාහු රජු මවු බිසවගේ බස් අසා මව් බිසව උදෙසා හිඟුරුවැල් ලැහැබ් ස්ථානයක රාජ මාතු විහාරය කරවන ලද බව සඳහන් කළ හැකිය. තව ද එකී බිසව බිම පිණිස මහාවිහාරයට ලක්‍ෂයක් දුන් බවත් විහාරය ද එහි සෙල්මුවා සෑය ද සංඝ භොගය ද දුන් බව තවදුරටත් මහාවංසයේ වේ.

'.....ඒ බිසවුන් බස් අසා මවු බිසවුන් පිණිස හිඟුරුවැල් ලැහැබ් තන්හි රාජ මාතු විහාරය කරවී. පණ්ඩිත ඒ බිසව් මහා විහාරයට ලක්‍ෂයක් දුන්නීය. විහාරය ද කරවී. එහි සෙල්මුවා සෑය තොමෝම කරවී. ඒ ඒ තැනින් මීලට ගෙන සංඝ භොගය ද දුන්නාය.....'

(ම.ව.,35:116-118)

ඉන් ගම්‍ය වන කරුණක් වන්නේ රාජ්‍යය තුළ රාජකීය කාන්තාවට බිසවක් වශයෙන් මෙන්ම මාතාවක් වශයෙන් ද ආගමික, ආර්ථික වශයෙන් ද කටයුතු කරලීමේ ස්වාධීනත්වය පැවති බවයි.

මහසෙන් රජුගේ වල්ලභ වූ ලේනාවෙහි ද එක් බිරින්දෑක් මහාවිහාරභායනයෙහි කණගාටුවට පත්වූවාසේම කෝපයට පත්ව වඩුවාට සංග්‍රහ කර ඒ විනාශක තෙරුන් මරවා ඇත (ම.ව.,37:26,27). රාජ්‍ය පාලන කටයුතු කරගෙනයාමේදී දෝහී අයුරින් කටයුතු කරන ලද පිරිස් ඕනෑම රාජ්‍යයක බොහෝ ලෙස දැකගත හැකිය. එබඳු අය උදෙසා රාජකීය කාන්තාවන් පවා නිර්භීත අයුරින් සාධාරණය කිරීමට

ඉදිරිපත් වූ බවත් ඒ සඳහා සුදුසු අවස්ථාව එවක රාජ්‍ය පාලනය තුළින් හිමිව පැවති බවත් මින් පැහැදිලි වේ.

තවද මහානාම රජුට දාව දෙමළ කාන්තාවකගේ කුසින් උපන් සොන්ථිසේන නම් වූ කුමාරයෙක් ද මෙහෙසියගේ කුසින් උපන් සංඝා නම් කුමාරිකාවක් ද වූ බව වේ (ම.ව.,38:1). එමෙන්ම සොන්ථිසේන කුමරු රාජත්වයට පත්ව ඇති අතර සංඝා කුමරිය විසින් මරා තම ස්වාමියා වූ ඡත්තගාහකට රාජ්‍ය ලබා දී ඇත.

‘....එදවස්හිදීම ඕනෑමෝ බෙර පියවී කරවා තමා වල්ලභ ඡත්තගාහකයහට රජය දින.....’

(ම.ව.,38:3)

මේ තුළින් පෙනීයන්නේ ද රාජ්‍ය පාලන කටයුතු සිදු කිරීමේදී රාජකීය කාන්තාව කෙතරම් බලවත් වූයේ ද යන්නයි.

අනුරාධපුර අවධියේදී රාජකීය මෙහෙසියට කිසියම් වූ බලයක් තිබූ බව සුලුමුගලන් රජුගේ මෙහෙසිය විසින් විෂ යොදා ඥාතීන් මරා පින්හු රාජ්‍යයෙහි අභිෂේක කොට තොමෝ රාජ්‍ය විවෘත බව මහාවංසයේ සඳහන්වීමෙන් පැහැදිලි වේ (ම.ව.,40:64). එවක මහේසිකාව සියලු කර්මාන්තයෙහි ප්‍රධාන වූ බව තවදුරටත් මහාවංසය තුළින් හෙළිවේ. ඒ අනුව ගම්‍ය වන්නේ ද රාජකීය කාන්තාවට රාජ්‍යය තුළ පාලන කටයුතුවලදී කිසියම් වූ විශේෂ බලයක් පැවති බවයි.

කුඩා අක්බෝ විසින් සිය මයිල්හුගේ දියණියක් අගමෙහෙසුන් කළ අතර ඇයගේ ඥාතියෙක් වූ සංඝහද කුමරු අසිග්‍රාහක බවට පත් කර ඇත (ම.ව.,42:40-42). රාජකීය පෙළපතකට අයත් වූ බිසවක් සිය මෙහෙසිය කරගත් බවත් ඇයගේ ඥාතීන් ද රාජ්‍ය පාලන කටයුතු උදෙසා බඳවා ගන්නා ලද බවත් ඉන් ගම්‍ය වන්නකි. රාජ්‍ය උරුමය පාලන කටයුතුවලදී කාන්තාවට ඉතාමත් වැදගත් වූ බව මෙමගින් විද්‍යමාන වේ.

සිලාමේඝ රජුගේ අභාවයෙන් අනතුරුව දේවිය කණගාටුවට පත්ව සිටිනු දුටු රජුගේ සේනාපති විසින් රාජ්‍යය කරවන ලෙසට පැවසූ බව මහාවංසයෙන් හෙළිකරගත හැකිය.

‘....රජහු මළ තැනට ගොස් දේවිය දැක අඩා අස්වසා කල්වූ පරිද්දෙන් මහාදේවීනි මාගේ ස්වාමිනෙම මළේයයි නොසිතව මම දිවයින රක්නෙමි නුඹවහන්සේ රාජ්‍යය කරවයි මේ වචනය කීයේය.....’

(ම.ව.,48:85,86)

අනුරාධපුර යුගය අගභාගය වනවිටදී ලක්දිව ක්ෂත්‍රියන් ඇති කලත් කලිගු සක්විති වංශයෙහි ආදී වශයෙන් උපන් කුමරියක් ගෙන්වා අගමෙහෙසුන් බවට පත්කරගන්නා ලද බව ද මූලාශ්‍රයවලින් හෙළිවේ (ම.ව.,54:9,10). මේ අනුව අනුමාන කළ හැකි වන්නේ එවක ලාංකීය රාජකීය කාන්තාවට රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවල දී මෙන්ම සමාජය තුළ ද පැවති තත්ත්වය යම් තරමකට අල්ප වන්නට ඇති බවය. කෙසේ නමුත් අනුරාධපුර යුගයේදී රාජකීය කාන්තාවට යම් යම් අවස්ථාවලදී කිසියම් ලෙසකට උසස් මෙන්ම ඇතැම් අවස්ථාවලදී සුළු වශයෙන් තත්ත්වයක් හිමිව තිබූ බව පැහැදිලි වේ.

පොළොන්නරු යුගයේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතු කෙරෙහි රාජකීය කාන්තාවගේ දායකත්වය.

පොළොන්නරු යුගය ද ලාංකීය ඉතිහාසය තුළ කැපී පෙනෙන අවධියකි. මෙම අවධියේදී ද රාජ්‍ය පාලන කටයුතු ගත් කල එහිදී වැදගත් වන මෙහෙසියන් දෙදෙනෙක් පිළිබඳව මූලාශ්‍රයවලින් හෙළිකරගැනීමට පුළුවන. එනම්,

- ලීලාවතී රැජින
- කල්‍යාණවතී රැජින

පොළොන්නරු යුගයේ රාජත්වයට පත් වූ රැජිනියන් අතර ලීලාවතී රැජින ඉතා වැදගත් වේ. ලීලාවතී වූ කලී මහාපරාක්‍රමබාහු රජුගේ අගමෙහෙසියයි. ඇය අවස්ථා ත්‍රිත්වයකදීම රාජත්වයට පත්ව තිබේ.

‘....පණ්ඩිත විජයබාහුය, කිලිං කෙස් දා මිහිඳුය, කීර්ති නිශ්ශංකය, වීරබාහුය, චෝඩ ගංගය, ලීලාවතීය, සහසමල්ලය, කල්‍යාණවතීය, ධමාශෝකය, ඇණියහඟය, ලීලාවතීය, ලෝකේශ්වරය, ලීලාවතීය, පරාක්‍රම පාඨිය යන.....’

(නිකාය සංග්‍රහය, 2001:37)

චෝඩගංගගේ නව මසක පාලනය උපුටා දමමින් කීර්ති නම් සෙනෙවියා විසින් ලීලාවතී බිසව සිහසුනට පත්කර ඇත.

‘.....කීර්ති නම් සේනානායකතෙම ඒ නරනිඳුගේ ඇස් උපුටා උහු දුරුකොට පරාක්‍රම භූෂේඤ්‍යානන් අගමෙහෙසුන් වූ ලීලාවතී බිසවුන් ලවා නිරූප්‍යව ලෙස තුන් අවුරුද්දක් රාජ්‍යය කරවූයේ ය.....’

(ම.ව.,80:30,31)

‘.....පසුව සෙනෙවි රජ තෙම චෝඩගඛිග රජු මරා දමා පරාක්‍රමබාහු රජුගේ අගබිසව ලවා තුන් අවුරුද්දක් රාජ්‍යය කෙළේය.....’

(රාජාවලිය, 1997:211)

ඊට පසුව වික්කන්ත වමුනක්ක විසින් ලීලාවතී රැජිනව නැවත වරක් සිහසුනට පත් කල බව හෙළිවේ. ඇයගේ මෙම දෙවන රාජ්‍ය කාලය ලෝකේශ්වර විසින් දමිළ සේනාවක් රැගෙන මෙරටට පැමිණ රාජ්‍ය බලය පැහැර ගන්නාතුරු පැවතිණි. ලෝකේශ්වරගේ පාලනය අවසන් කරලමින් කළුන්තරු වංශයේ උපන් පරාක්‍රම නම් සෙන්පතියා නැවතත් ලීලාවතී රැජිනව සිහසුනට පත් කර ඇත.

‘.....එකල්හි කළුන්තරුවස උපන් ධෘතිමතුන් අතුරෙන් ශ්‍රේෂ්ඨ මහා බල පරාක්‍රම නම් සේනාපති තෙමෙ චන්ද්‍ර සූර්ය වංශයෙන් උපන් රාජතේජෝවිලාස ඇත්තා වූ ලීලාවතී නම් ඒ මෙහෙසිය නැවත ද රාජ්‍යයෙහි අභිෂේක කෙළේය.....’

(ම.ව.,80:49,50)

සත් මසක් පමණ ගත වූ පසු තේජස් ඇත්තා වූ පරාක්‍රම නම් පඬි රජ තෙම මහත් වූ පඬි සෙන් ගෙන ලක්දිවට පැමිණ ඒ දේවිය ද පැරකුම් සෙනෙවියන් ද පහකොට ලක්දිව පාලන බලය ලබාගෙන ඇත.

‘....සත් මසක් පමණ ගිය කල්හි තේජස් ඇත්තා වූ පරාක්‍රම නම් පඬි රජතෙමේ මහත් වූ පඬිසෙන් ගෙන පඬිරටින් ගෙන.....’

(ම.ව.,80:51)

කෙසේවුවත් පොළොන්නරු රාජධානිය තුළ දී රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවල ප්‍රමුඛත්වය ගත් රජනක් වශයෙන් ලීලාවතී රජන ද වැදගත් වූ බව මූලාශ්‍රයගත තොරතුරු විමසීමේදී පැහැදිලි වේ.

සහස්සමල්ල රජුට වසර දෙකකට වඩා බලය පවත්වා ගැනීමට නොහැකි වූ අතර එහිදී ආයස්මත්ත සෙනෙවියා විසින් ඔහුව බලයෙන් ඉවත් කර නිශ්ශංකමල්ල රජුගේ අගමෙහෙසියවූ කල්‍යාණවතී දේවියව බලයට පත් කර ඇත. ඇය ලවා ධර්ම නීතියෙන් සය අවුරුද්දක් රාජ්‍ය කර වූ බව මහාවංසයේ සඳහන් ය.

‘....කීර්ති ශ්‍රී නිශ්ශංකමල්ල මහරජාණන් අගමෙහෙසුන් වූ කල්‍යාණවතී නම් බිසවුන් ලවා ධර්මනීතියෙන් සහවුරුද්දක් රාජ්‍ය කරවී.....’

(ම.ව.,80:34,35)

ඇය ධර්ම නීතියෙන් රාජ්‍ය කළ බව සඳහන්වීමෙන් මනාව පැහැදිලි වන්නේ එතෙක් පැවති ස්ථාවර දේශපාලන වාතාවරණය තරමක් දුරට හෝ ස්ථාවර බවකට පත් කිරීමට හැකියාව හිමි වූ බව පෙනේ.

ලීලාවතී රජනගෙන් අනතුරුව ඔක්කාක වංශයෙන් ආ රජෙක් නව අවුරුද්දක් රාජ්‍යය කළ බවත් පසුව එළඹෙන සෙනෙවි රජු රාජ්‍යය ගෙන නිශ්ශංක රජුගේ බිසව ලවා සාවුරුද්දක් රාජ්‍යය කළ බවත් තවදුරටත් රාජාවලියේ සඳහන් ය (රාජාවලිය, 1997:211,212). මූලාශ්‍රයගත කරුණුවලට අනුව රාජකීය කාන්තාවට රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවල නිරතවීමට අවශ්‍ය පසුබිම පොළොන්නරු අවධිය වනවිටදී සකස්ව තිබූ බව ඇය රාජත්වයට පත් කිරීමෙන් දැඩි විරෝධතාවයක් එල්ල නොවීමෙන් මනාව ගම්‍ය වේ.

කල්‍යාණවතී රජන ඇයගේ පාලන කාලය තුළ දී ආගමික කටයුතුවල ද යෙදුණ බව මහාවංසය තුළින් හෙළිකරගත හැකිය. ඒ කෙසේදයත් ඇය විහාරාරාම ඉදිකොට ඒවාට වස්තුව පරිත්‍යාග කළ බව හෙළිවීම එහිලා දැක්වීමට පුළුවන.

‘පණ්ඩාලක නම් ගමෙහි සිය නමින් වෙහෙරක් කරවා ඊට ගම් නතු කිරීමෙන් ගම්කෙත් පිරිකර මෙහෙකරුවන් හා උයන් ආදිය ද දුන්නීය’

(ම.ව.,80:35-37)

තවද කල්‍යාණවතී බිසව විසින් සිය නිලධාරීන් පාලන කටයුතුවලදී තමාට අවශ්‍ය පරිදි හසුරුවන ලද බව ආයස්මත්ත සෙනෙවියා ද දේව නම් අධිකාරිවරයා ද වල්ලිගාමයට යවා එහි විහාරයක් කරවා ඇති බව ද මහාවංසයේ සඳහන්වීමෙන් ගම්‍ය වේ.

‘ඒ බිසව අනුමතියෙන් .....වල්ලි නම් ගම් යවා එහි මනෝහර වූ විහාරයක් කරවා මහ සඟහට දිවිය’

(ම.ව.,80:37-39)

ඒ අනුව ශාසනික වශයෙන් ද තමාට රිසි පරිද්දෙන් රාජ්‍යය තුළ කටයුතු සිදුකරලීමේ අවකාශය රාජකීය කාන්තාවක් වශයෙන් ඇයට හිමිව තිබූ බව මින් මනාව ගම්‍ය වේ. ඒ හැරුණුකොට සමාජය තුළ

ආර්ථිකය ඉතා වැදගත් අංශයකි. ඒ පිළිබඳව මනා අවබෝධයක් ඇයට පැවති බව ඇය විසින් සිය සය වසරක රාජ්‍ය පාලන කාලය තුළ දී දැනුරු ඔය ආශ්‍රිතව ඉදිකරන ලද බතලේගොඩ වැවේ බිඳී ගිය ස්ථාන අළුත්වැඩියා කරන ලද බව සෙල්ලිපියක සඳහන්වීමෙන් පැහැදිලි වේ.

“..... බදලගොඩ නැමැති මගලපුරෙස්වර .. .. රැකාරි මක .. .. .. වූඩාමණි තෙමැ මෙ .. .. වැව තුන් කඩෙකින් කඩා හැලිසොරො සුන් (බුන්)වැ නොපවත්(වැ) තිබූ කල්හි සෙ බ .. .. හැලිසොරො ලවා පවත්වා පෙරැමැ දෙවැනි සොරොව්වක් නැති හෙයින් .....”

(E.Z., Vol:iv, 1943:105)

ක්‍රම ක්‍රමයෙන් පොළොන්නරු රාජධානිය පරිහානිය කරා ගමන් කරන්නට වූ හෙයින් වාරි නිර්මාණයන් ද හීන වන්නට විය. කෙසේවුවත් කලාණුවතී රැජිනගෙන් අනතුරුව වාරි කර්මාන්තය සම්බන්ධයෙන් ප්‍රතිසංස්කරණයක් පිළිබඳව හෙළිවන්නේ දෙවන විජයබාහු රාජ්‍ය අවධියේ ය. ඒ අනුව අනුමාන කළ හැකි වන්නේ කලාණුවතී රැජින කෙටි කලක් පාලන කටයුතු මෙහෙය වුවද එවක සමාජය තුළ පැවති අවශ්‍යතා පරිපූර්ණ කිරීම උදෙසා කටයුතු කරන්නට ඇති බවත් ඒ උදෙසා අවශ්‍ය අවස්ථාව හිමිව පවතින්නට ඇති බවත් ය.

එපමණක් නොව කලාණුවතී රැජින රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවල ප්‍රධානියා ලෙස පාලන කටයුතු මෙහෙයවා ඇත්තේ නාමිකව පමණක් බව ඇතැම් අවස්ථාවලින් පෙනී ගිය ද ඇය විසින් ආගමික මෙන්ම සමාජ, ආර්ථික අංශවල සිදුකරන ලද මෙහෙවර පිළිබඳව විමසීමේදී ඇයට ද කිසියම් වූ බලවත් බවක් රාජ්‍යය තුළ හිමිව තිබෙන්නට ඇති බව කරුණු විමසීමේදී පැහැදිලි වේ. ඊට අමතරව ආයස්මන්ත සෙනෙවියා විසින් මාස තුනක් වයසැති බිලිදෙකු බලයට පත් කිරීමට කටයුතු කිරීමේදී කලාණුවතී රැජිනට පක්ෂපාතීව සිටි පිරිසකගේ විරෝධතාවය එල්ල වන්නට ඇති බව අනුමාන කිරීමට පුළුවන.

කෙසේවුවත් කලාණුවතී බිසවගෙන් අනතුරුව පොළොන්නරු රාජධානියේ පාලන කටයුතු නැවත වරක් මෙහෙය වන ලද රැජිනක් වශයෙන් ලීලාවතී රැජින සඳහන් කළ හැකිය. ලීලාවතී රැජිනව මෙලෙස තෙවරක් රාජත්වයට පත් කරන්නට ඇත්තේ හුදෙක්ම ඇය රාජකීය වශයෙන් ඒ වන විටත් බලවත් ස්ථානයක් හිමි කරගෙන සිටි නිසා බව අනුමාන කිරීමට පුළුවන.

නිගමනය

අනුරාධපුර යුගයේ රාජ්‍ය පාලන කටයුතු කෙරෙහි රාජකීය කාන්තාවගේ දායකත්වයේ ස්වරූපය පොළොන්නරු යුගය වන විටදී යම් යම් අවස්ථාවලදී වෙනස් වූ බවට කරුණු මූලාශ්‍රය අධ්‍යයනය ඔස්සේ විද්‍යමාන වේ. එනම්, අනුරාධපුර යුගය ගත් කල්හි එහිදී රාජකීය කාන්තාවන් ඇතැම් අවස්ථාවල සිය ස්වාමියන් ආරක්ෂා කිරීමේ අභිප්‍රායෙන් කටයුතු කළ බවත් තවත් විටකදී කාමාශාව පදනම් කරගනිමින් වෙනත් පුද්ගලයන් රාජ්‍ය පාලන කටයුතු උදෙසා පත් කරලීමේ හැකියාව පැවති බවත් මෙන්ම දේශපාලන වශයෙන් රාජත්වයට පත් වීම සහ පාලන කටයුතුවලදී අවශ්‍ය උපදේශකත්වය ලබාදීමේ හැකියාව මනා අයුරින් පැවති බව මූලාශ්‍රයවලින් පැහැදිලි වේ.

පොළොන්නරු යුගයේදී පැවති දේශපාලන අස්ථාවරභාවය හේතුවෙන් දේශපාලන කටයුතු කෙරෙහි රාජකීය කාන්තාව සම්බන්ධ වූ බව මෙන්ම අනුරාධපුර යුගයේ රාජකීය කතුන්ට වඩා රාජ්‍ය පාලන කටයුතු කෙරෙහි කිසියම් බලවත් බවක් පොළොන්නරු යුගයේ කතුන්ට හිමි වූ බව හෙළිකරගැනීමට

පුළුවන. එමෙන්ම අනුරාධපුර යුගයේදී මෙන් නොව පොළොන්නරු යුගයේදී රාජකීය කාන්තාවගෙන් ශාසනික, ආර්ථික ආදී වශයෙන් ඇතැම් අවස්ථාවලදී මෙහෙයක් සිදු වූ බවට ද කරුණු දැකගත හැකිය.

කෙසේවුවත් අනුරාධපුර යුගය ආරම්භයේ සිටම ක්ෂත්‍රිය කුමරියකගේ අවශ්‍යතාව රජුන් සතු වූ බවත් රාජකීය කතුන් පාලන කටයුතුවල දී වැදගත් තැනක් හිමි කරගත් බවත් අනුරාධපුර යුගයේ රාජකීය කතුන්ගේ දායකත්වය පොළොන්නරු යුගයේදී සෙනෙවිවරුන්ගේ බලවත්වීම හා ඇතැම් අවස්ථාවල ප්‍රබල පාලකයෙක් නොමැතිවීම නිසා පැවති වාතාවරණය අනුව බලයට පත් වූ බවත් අනුරාධපුර යුගයට වඩා පොළොන්නරු යුගයේදී රාජකීය කාන්තාවන්ගෙන් සැලකිය යුතු සේවයක් රාජ්‍ය පාලනයේදී සිදු වූ බවත් රජරට යුගයන්හිදී රාජකීය කාන්තාව රාජ්‍ය පාලන කටයුතුවලදී අඩු වැඩි වශයෙන් දායකත්වය ලබාදෙන ලද බවත් අනාවරණය කරගැනීමට හැකි විය.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය

- **දීපවංසය** (1959), ඤාණවිමල හිමි, කිරිඇල්ලේ (සංස්.), සීමාසහිත ඇම්.ඩී.ගුණසේන සහ සමාගම.
- **නිකාය සංග්‍රහය** (2001), නානායක්කාර, ගුණවර්ධන (සංස්.), ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- **පූජාවලිය** (1986), ඤාණවිමල හිමි, කිරිඇල්ලේ (සංස්.), සීමාසහිත ඇම්.ඩී.ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ 11.
- **මහාවංසය** (2006), ශ්‍රී සුමංගල හිමි සහ බටුවන්තුඩාවේ දේවරක්ෂිත පඬිතුමා (සංස්.), එස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- **රාජාවලිය** (1997), සුරවීර, ඒ.වී. (සංස්.), අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව.
- **වංසත්ථප්පකාසිනිය** (2001), අමරවංස නාහිමි, අකුරටියේ සහ දිසානායක, හේමචන්ද්‍ර (පරි.), ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- **සිංහල ධාතුවංසය** (2012), විජේරත්න, විමල එම්.ඩබ්ලිව්. (සංස්.), සීමාසහිත ඇස්.ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ 10.
- **සීහළුවන්ථුප්පකරණය** (2006), බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ (සංස්.), බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය, දෙහිවල.
- **Epigraphia Zeylanica Vol. vi** (1943), Paranavitana, S., The Government of Ceylon.
- ආටිගල සහ වෙනත් අය (1972), **ලංකා විශ්වවිද්‍යාලයේ ලංකා ඉතිහාසය - i කාණ්ඩය, ද්විතීය භාගය**, විද්‍යාලංකාර විශ්වවිද්‍යාලයේ පර්යේෂණ ආයතනය.
- ජයසිංහ, අයි.ඩී. (1966), **දසබෑ රජුන් ගෝඨාභයට විරුද්ධව නැඟී සිටියේ ගෝඨාභය වණ්ඩාල බිසවක් විවාහ කරගැනීම නිසාද?**, ඉතිහාසය සඟරාව - 1 කලාපය.
- පියනන්ද හිමි, දික්වෙල (1974), **විහාරමහාදේවී**, විදුලකර.
- ලියනගමගේ, අමරදාස සහ ගුණවර්ධන, රණවිර (1965), **අනුරාධපුර යුගය**, විද්‍යාලංකාර විශ්වවිද්‍යාලයීය මුද්‍රණාලය.